МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «Перспективи впровадження Open Banking в Україні»

Здобувача вищої освіти ІІ рівня, ІІ курсу, ФМФ-22-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
освітня програма «Фінансові технології»

(підпис) Наконечна Валерія Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник (підпис) Чуницька Ірина Іванівна, д.е.н., професор, професор кафедри
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми Корнєєв Володимир Вікторович, д.е.н., професор

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій
протокол від «15» 01 2024 № 9

Завідувач кафедри Береславська Олена Іванівна, д.е.н., професор

Ірпінь – 2024

Реєстрація № 11 19.01.2024 Вороновська В.С.
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 15.02.2024
(до захисту/ на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 4 06.02.2024
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: Приходька І.О.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

(підпис) Береславська О.Г.
(ініціали, прізвище)

(підпис) Коржев В.В.
(ініціали, прізвище)

(підпис) Відяєнко І.В.
(ініціали, прізвище)

Факультет фінансів та цифрових технологій
Кафедра фінансових ринків та технологій
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітня програма «Фінансові технології»

Затверджую
Завідувач кафедри фінансових ринків
та технологій
_____Юлія КОВАЛЕНКО
«15» листопада 2022

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)
здобувачу вищої освіти
Калинська Валерія Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи (проекту)
«Перспективи впровадження Open Banking в Україні»
Затверджена наказом ректора від 15.11.2022 р. № 1208
2. Строк здачі закінченої роботи _____
3. Мета роботи вивчення проблем впровадження Open Banking в банківську систему України
Об'єкт дослідження процес впровадження Open Banking в банківську систему України
Предмет дослідження теоретико-методичні та прикладні засади впровадження Open Banking
Орієнтована база дослідження праці авторів в області банківської системи
4. Вихідні дані до роботи праці вітчизняних та зарубіжних авторів в області банківської системи України, законодавчі та інші нормативні документи
5. Перелік графічного матеріалу 8 таблиць, 2 рисунки

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)
Вступ

Розділ 1. Теоретико-методичні аспекти впровадження Open Banking в
1.1 Поняття та роль Open Banking у розвитку банківської с
1.2. Особливості впровадження Open Banking в банківську систему
Розділ 2. Аналіз сучасного стану і тенденцій впровадження О
Banking в Україні
2.1 Оцінка ризиків та можливостей впровадження Open Banki
2.2. Аналіз світового досвіду впровадження Open Banking в банківській
Розділ 3. Перспективи впровадження та розвитку Open Banking в Украї
Висновки
Список використаних джерел

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної)роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	29.09.2023 р.	29.09.2023р.
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку керівнику	31.10.2023 р.	31.10.2023р.
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	11-22.12.2023 р.	22.12.2023р
4	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	26-29.12.2023 р.	28.12.2023р.
5	Рецензування кваліфікаційної роботи	02-09.01.2024 р.	15.01.2023р.
6	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	01.11.2023 р.- 04.12.2023 р.	22.11.2023р.
7	ЗАХИСТ	05-06.02.2024 р.	06.02.2024

8. Дата видачі завдання «15» 11 2022р.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проекту) _____ (підпис) Чуницька І. І. (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ (підпис) Корнєєв В.В. (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ (підпис) Наконечна В. О (прізвище, ініціали)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	20		
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10			
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	35		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	70		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 35 **балів.**

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
70	C	4	06.02.24	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

АНОТАЦІЯ

Перспективи впровадження Open Banking в Україні

Назва випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Метою дослідження є вивчення проблем впровадження Open Banking в банківську систему України.

Завданнями роботи є:вивчити поняття та роль Open Banking у розвитку банківської системи; розглянути особливості впровадження Open Banking в банківську систему України; оцінити ризики та можливості впровадження Open Banking в Україні; проаналізувати світовий досвід впровадження Open Banking в банківські системи; обґрунтувати перспективи впровадження та розвитку Open Banking в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні засади впровадження Open Banking в банківську систему України в банківську діяльність в Україні в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки.

Об'єктом дослідження є процес впровадження Open Banking в банківську систему України. Базою дослідження виступають праці вітчизняних і зарубіжних авторів в області банківської системи України, законодавчі та інші нормативні документи, публікації, монографії економістів.

За результатами дослідження сформульовані переваги концепції «відкритого банку» (Open Banking), її основи та ідеї, а також шляхи використання.

Одержані результати можуть бути використані для модернізації традиційних процесів банківської діяльності, що дасть змогу конкурувати з фінтех-компаніями, які прагнуть перейняти їх функціонал. Завдяки даному сервісу робота банків стає персоналізованою і затребуваною клієнтами.

Кваліфікаційна робота містить 52 сторінки, 5 таблиць, 2 рисунків, список використаних джерел 46 найменувань.

Ключові слова: Open Banking (Концепція відкритого банкінгу), фінтех, інформаційні технології, цифровий банкінг.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2023

Рік захисту роботи: 2024

ANNOTATION

Prospects for the implementation of Open Banking in Ukraine

The purpose of the study is to study the problems of introducing Open Banking into the banking system of Ukraine.

The tasks of the work are: to study the concept and role of Open Banking in the development of the banking system; consider the peculiarities of the implementation of Open Banking in the banking system of Ukraine; assess the risks and opportunities of implementing Open Banking in Ukraine; to analyze the world experience of introducing Open Banking into banking systems; to substantiate the prospects for the introduction and development of Open Banking in Ukraine.

The subject of the study is the theoretical-methodical and applied principles of introducing Open Banking into the banking system of Ukraine in banking activity in Ukraine in modern conditions of the development of the domestic economy.

The object of the study is the process of introducing Open Banking into the banking system of Ukraine. The basis of the research is the works of domestic and foreign authors in the field of the banking system of Ukraine, legislative and other normative documents, publications, monographs of economists.

According to the results of the research, the advantages of the concept of "open banking" (Open Banking), its foundations and ideas, as well as ways of use are formulated.

The obtained results can be used to modernize the traditional processes of banking activity, which will make it possible to compete with fintech companies that seek to adopt their functionality. Thanks to this service, the work of banks becomes personalized and demanded by clients.

The qualification work contains 52 pages, 5 tables, 2 figures, a list of used sources of 46 titles.

Keywords: Open Banking (Concept of open banking), fintech, information technologies, digital banking.

Year of qualification work: 2023

Year of job protection: 2024

ЗМІСТ

ВСТУП 3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ OPEN BANKING В УКРАЇНІ 6
1.1. Поняття та роль Open Banking у розвитку банківської системи 6
1.2. Особливості впровадження Open Banking в банківську систему України 12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ І ТЕНДЕНЦІЙ ВПРОВАДЖЕННЯ OPEN BANKING В УКРАЇНІ 17
2.1. Оцінка ризиків та можливостей впровадження Open Banking в Україні . 17
2.2. Аналіз світового досвіду впровадження Open Banking в банківські системи 28
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ OPEN BANKING В УКРАЇНІ 39
ВИСНОВКИ 45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 48

ВСТУП

Актуальність теми. Конкурентоспроможність сучасних банків на ринку багато в чому залежить від впровадження нових банківських продуктів і технологій. Банківський сектор все більше трансформується і занурюється в цифрове середовище, і головним вектором служить партнерство і реалізація спільних проектів з ринком фінансових технологій. Перед банком стоїть інноваційний виклик, потрібен системний підхід до управління інноваціями, зовнішнє середовище диктує такі умови, що потрібно йти в ногу з часом. Фінансові технології – це виклик традиційним банкам.

В епоху цифрової економіки сучасні технології відкривають нові можливості для банківської галузі. Фінансові інститути динамічно освоюють цифровий простір, впроваджують Інформаційні технології та оптимізують бізнес-стратегії, впроваджують інноваційні продукти і послуги, працюють над прискоренням введення нових видів продуктів і послуг на фінансовий ринок.

В останні роки набирає обертів і вже стає міжнародним трендом на фінансовому ринку новий напрямок цифрового банкінгу − система відкритого банкінгу (Open Banking), завдяки якій фінансові організації, в їх числі фінтех-компанії і сервісні компанії, можуть розробляти нові фінансові технології та послуги.

Впровадження відкритих API в діяльність фінансових організацій дозволило оптимізувати процеси з отримання та обміну внутрішніми і зовнішніми даними. Підвищення цінності надаваних послуг і стало можливим завдяки цілому ряду технологічних рішень, в числі яких можна виділити технологію відкритих API.

Актуальність висвітлення питання розвитку відкритого банкінгу на основі технології впровадження відкритих інтерфейсів програмування обумовлена зростаючим впливом застосування API в процесі надання послуг фінансовими організаціями.

Значний внесок у розвиток теорії та практики впровадження сучасних інноваційних технологій у банківську діяльність зробили О. Д. Вовчак, С. В. Волосович, Ж. М. Довгань, В. В. Коваленко, А. А. Мазаракі, Н. Ю. Подольчак, Т. Г. Савченко, О. М. Шевченко та інші. Однак окремі аспекти цієї проблеми з'ясовано не повністю, в тому числі, більш детального дослідження потребують питання пов'язані з впровадженням Open Banking в банківську систему України.

Метою дослідження є вивчення проблем впровадження Open Banking в банківську систему України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

1. Вивчити поняття та роль Open Banking у розвитку банківської системи.

2. Розглянути особливості впровадження Open Banking в банківську систему України.

3. Оцінити ризики та можливості впровадження Open Banking в Україні.

4. Проаналізувати світовий досвід впровадження Open Banking в банківські системи.

5. Обґрунтувати перспективи впровадження та розвитку Open Banking в Україні.

Об'єктом дослідження є процес впровадження Open Banking в банківську систему України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні засади впровадження Open Banking в банківську систему України в банківську діяльність в Україні в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки.

Теоретико-методичною основою дослідження служать праці вітчизняних і зарубіжних авторів в області банківської системи України, законодавчі та інші нормативні документи, публікації в періодичній пресі, монографії провідних економістів країни.

Методами дослідження є загальнонаукові методи: аналіз та синтез; системні, логічні та порівняльного аналізу; вибіркових обстежень; економіко-математичного моделювання; графічного методу. Використано довідкові, статистичні та нормативно-правові матеріали з досліджуваної проблеми.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні факторів, що сприяють розвитку відкритого банкінгу в Україні і визначені основні сфери застосування та інструменти відкритого банкінгу.

Практична значимість роботи. Вивчення цих напрямків у поєднанні зі спостереженнями, що стосуються реалізації проектів банками-учасниками системи Open API на ринку цифрового банкінгу щодо України дозволить сформулювати можливі шляхи розвитку Open Banking в Україні та його майбутньої конкурентоспроможності на світовому фінансовому ринку.

Структура роботи. Дана робота складається з вступу, трьох розділів, які поділяються на підрозділи, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 52 сторінки. Список використаних джерел налічує 46 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ OPEN BANKING В УКРАЇНІ

1.1. Поняття та роль Open Banking у розвитку банківської системи

Цифрова трансформація вплинула на розвиток фінансового ринку та економіки в цілому, що призвело до повсюдного використання населенням і бізнесом цифрових фінансових сервісів і зростання споживчих запитів, пов'язаних з підвищенням зручності і безпеки пропонованих продуктів і сервісів, розширенням їх асортименту. З метою створення нових сучасних клієнтських сервісів постачальники послуг змушені шукати нові бізнес-моделі та рішення, розвивати Інформаційні технології. Одночасно з цим змінюються і традиційні уявлення споживачів і учасників фінансового ринку про значимість фінансових даних і можливостях управління ними.

У багатьох країнах спостерігається тенденція щодо розширення доступу до даних. Вже протягом тривалого періоду у фінансовій та інших галузях економіки в усьому світі широко застосовуються програмні інтерфейси (API) [2]. В першу чергу компанії використовують API для спрощення та прискорення цифрового обміну даними в рамках інтеграційних проектів, розширення функціональності внутрішніх систем і запуску мобільних сервісів, а також для підключення бізнес-партнерів. Разом з тим в даний час особливої значущості набувають відкриті API. Основна їх відмінність від внутрішніх або партнерських API полягає в тому, що вони розробляються за відкритими правилами і передбачають рівний доступ до підключення для всіх учасників [5].

Ряд країн вже активно реалізує ініціативи щодо впровадження відкритих API. Як правило, розглядаються три моделі передачі даних на основі відкритих API: відкритий банкінг, відкриті фінанси та відкриті дані.

Рис. 1.1. Моделі передачі даних на основі відкритих API

Джерело: побудовано автором за даними [2]

Загальною для всіх рівнів є можливість отримання даних клієнта тільки з його згоди, а головна відмінність моделей полягає в складі даних, що надаються організаціями.

У складі підготовленої концепції застосовуються наступні терміни, що визначають види моделей впровадження відкритих API:

– відкриті API – програмні інтерфейси, що публікуються організаціями відповідно з вимогами НБУ для забезпечення можливості цифрового обміну даними з постачальниками послуг (за згодою клієнта) та клієнтами в рамках організації та надання фінансових послуг;

– відкритий банкінг – модель, що передбачає отримання постачальниками послуг банківських і платіжних даних про клієнта, а також здійснення банківських операцій за його дорученням;

– відкриті фінанси – модель, в рамках якої постачальники послуг отримують не тільки банківські та платіжні дані про клієнта, а й дані про інші фінансові послуги: страхові, інвестиційні, пенсійні та інші;

– відкриті дані – модель, яка поширює вимогу до встановлення відкритого обміну клієнтськими даними як на фінансові, так і на нефінансові організації (наприклад, організації в сфері телекомунікацій, електронної комерції тощо), а також на державні інформаційні бази, в яких зберігаються і обробляються клієнтські дані [8].

Концепція відкритого банкінгу впевнено перетворює ринок банківських послуг. Даний тренд зародився в Європі. У Німеччині з 2010 року розвивається Open Bank Project – проект, що підтримує розкриття банківських даних і користується підтримкою найбільших банків країни. У Великобританії з вересня 2015 року за підтримки органів державної влади була висунута ініціатива Open Banking Standard, яка спрямована на підвищення конкуренції та доступності послуг на фінансовому ринку. У травні 2017 року закон про банківську діяльність закликав японські банки відкрити свої API до 2020 року – для забезпечення цифрових платежів в переддень Олімпіади [2].

Найбільш яскраво ці процеси протікають в Європі, де регулятор директивою PSD2 зобов'язав банки відкривати доступ до клієнтських даних і операцій. Оновлена версія платіжної Директиви Європейського Союзу PSD2, яку називають Open Banking, вступила в дію 14 вересня 2019 року.

Відкритий банкінг (Open Banking) – концепція, яка передбачає об'єднання продуктів різних постачальників, а також надання третім сторонам доступу до банківських систем і даних. Мета даної концепції – зробити банківське обслуговування ближче для клієнтів [7].

Open Banking – це комплекс рішень і процесів, що дозволяє банкам надійно обмінюватися фінансовою інформацією та послугами в електронному вигляді та з дозволу клієнтів. Відкриваючи доступ до своїх даних і продуктів через API, банк дозволяє стороннім розробникам ефективно інтегрувати банківські послуги з фінансовими та нефінансовими додатками та сервісами [12].

В основі системи Open Banking лежить використання API. API (Application Programming Interface – програмний інтерфейс додатки) – опис способів, якими одна комп'ютерна програма може взаємодіяти з іншою програмою. API дозволяє компаніям безперешкодно і надійним способом об'єднувати пропоновані ними послуги для підвищення якості клієнтського обслуговування.

Існує безліч класифікацій API, проте важливим представляється їх поділ за ступенем відкритості і функціоналу. Так, по представленим функціям можна виділити:

– інформаційні сервіси;

– функціональні сервіси.

За рівнем доступу API можна класифікувати як:

– закриті;

– відкриті;

– обмежено відкриті [2].

Основними цілями впровадження принципів відкритих API на фінансовому ринку є:

– диверсифікація застосування сервісів банків і фінансових організацій в комплексних сценаріях обслуговування фізичних та юридичних осіб;

– прискорення взаємодії учасників ринку в процесі створення нових продуктів і послуг;

– забезпечення недискримінаційного доступу провайдерів послуг до фінансової інфраструктури з метою створення конкурентного, якісного та економічно ефективного фінансового ринку [14].

Банки все більше стикаються з необхідністю збільшення ефективності та зниження витрат при розробці цифрових сервісів наступного покоління; однак класичні банківські вендори занадто повільно розробляють продукти і не в силах відповідати новим вимогам.

Важливою компетенцією стає вміння працювати з фінтах-стартапами, а також небанківськими сервісами.

Банківський API – це API, який дозволяє зовнішній програмі отримувати доступ до програмних систем всередині самого банку. До тих самих, які займаються обслуговуванням клієнтських рахунків, обробляють вхідні та вихідні транзакції і взагалі автоматизують і допомагають банкам виконувати все те, що прийнято називати банківськими послугами.

Впровадження відкритих API дасть новий імпульс розвитку фінансового ринку та крос-галузевого партнерства. Фінтех-компанії зможуть використовувати дані банківських клієнтів і створювати інноваційні продукти і сервіси, а банки отримають доступ до даних сторонніх організацій, розширять канали дистрибуції своїх продуктів і сервісів, а значить, у їхніх порепозиторій з'явиться можливість наростити клієнтську базу. При цьому підвищаться доступність і якість фінансових послуг, будуть створені умови для вдосконалення системи управління ризиками і в цілому для подальшого розвитку фінансових технологій. Крім того, розвиток системи відкритих API призведе до появи нових гравців на фінансовому ринку, буде стимулювати конкуренцію та сприяти зниженню цін на фінансові продукти та послуги. Фінтех-компанії отримають доступ до екосистем фінансових установ, що дозволить створювати інноваційні сервіси більш високої якості.

Щоб займати лідируючі позиції на цифровому ринку в умовах наростаючої конкуренції і не втратити клієнтську базу, банкам потрібно:

– розширювати асортимент продуктів і функціональність, в тому числі шляхом нарощування партнерських зв'язків;

– знижувати витрати і прискорювати time to market, працюючи на випередження конкурентів;

– забезпечувати безпечний і зручний клієнтський досвід за рахунок високої якості продуктів і послуг [8].

Це ті напрямки, в яких працює Open API, даючи позитивний результат. Open API (відкритий інтерфейс програмування додатків) – це загальнодоступний набір програмних інструментів, який дозволяє налагодити взаємодію між додатками. Використовується для часткового об'єднання сайтів або для використання можливостей одного сайту на іншому, а також дає можливість стороннім розробникам доступ до функціоналу і контенту додатки або сайту.

Сучасний клієнт користується тими фінансовими продуктами і послугами, які простіше і зручніше; безпечніше; забезпечують новий і корисний досвід і йому не важливо, як працює механізм і що всередині.

Банкам і клієнтам відкриті API дають ряд переваг, однак збільшують для них ризики.

Перехід до відкритого банкінгу дозволить швидше впроваджувати інновації, підвищить конкуренцію, що клієнтам явно піде на користь. Перевагою для клієнтів стане:

– підвищення зручності вибору фінансових маркетплейсів;

– розширення доступності фінансових сервісів в різних інформаційних системах;

– зниження вартості фінансових сервісів за рахунок розширення конкуренції та зниження банківських комісій;

– розширення можливостей прийому платежів за товари, роботи і послуги.

Однак при цьому неминучі і ризики:

– ризик розголошення конфіденційної інформації;

– ризик проведення шахрайських трансакцій (наприклад, розкрадання банківських коштів з банківських рахунків) [10].

Відкриваючи свій API, банк виявляється ближче до фінтех-компаній. Переваги відкритих API для банків:

– новий канал дистрибуції фінансових продуктів / сервісів через «чужі» інформаційні системи;

– потенційне розширення клієнтської бази (за рахунок користувачів інших інформаційних систем);

– можливість доступу до інформації та сервісів інших фінансових організацій;

– стежити за новим ринком зсередини і, можливо, перекупити організацію, що стоїть за найбільш вдалими розробками в цій області для посилення власної позиції на ринку [17].

Будь-яка нова технологія вимагає розгляду не тільки перспектив, але і уважного аналізу ризиків, які вона створює. Особливо важливо розглядати небезпеки в разі, якщо новий підхід впроваджується в банківській сфері, на яку традиційно спрямовано пильну увагу зі сторони всіх учасників. Ризики відкритих API для банків:

– витрати на реалізацію та підтримку відкритих API;

– ризики кібератак і розкрадання грошових коштів;

– ризики зниження доходів або втрати частки на ринку за рахунок зростання конкуренції;

– операційні та правові ризики [12].

Отже, Open Banking вже активно вторгається в наше життя, змінюючи ландшафт фінансових взаємовідносин. Незважаючи на всі складнощі, які можуть виникнути у зв'язку з впровадженням відкритого банківського API, перспективи і можливості для інновацій в області банківських послуг залишаються багатообіцяючими, як для споживача, так і для банків.

1.2. Особливості впровадження Open Banking в банківську систему України

Відкритий банкінг – це інноваційний вид банкінгу, заснований на використанні програмних інтерфейсів, через які банк може обмінюватися даними зі своїми партнерами, постачальниками товарів і послуг [1, с. 52]. В основу концепції Open Banking входять Open Data і OpenAPI, де Open Data – це принципи відкритого доступу до даних, API (application programming interface) – програмний інтерфейс з набору готових функцій або структур, які надаються додатками, сервісами або операційною системою (рис. 1.2).

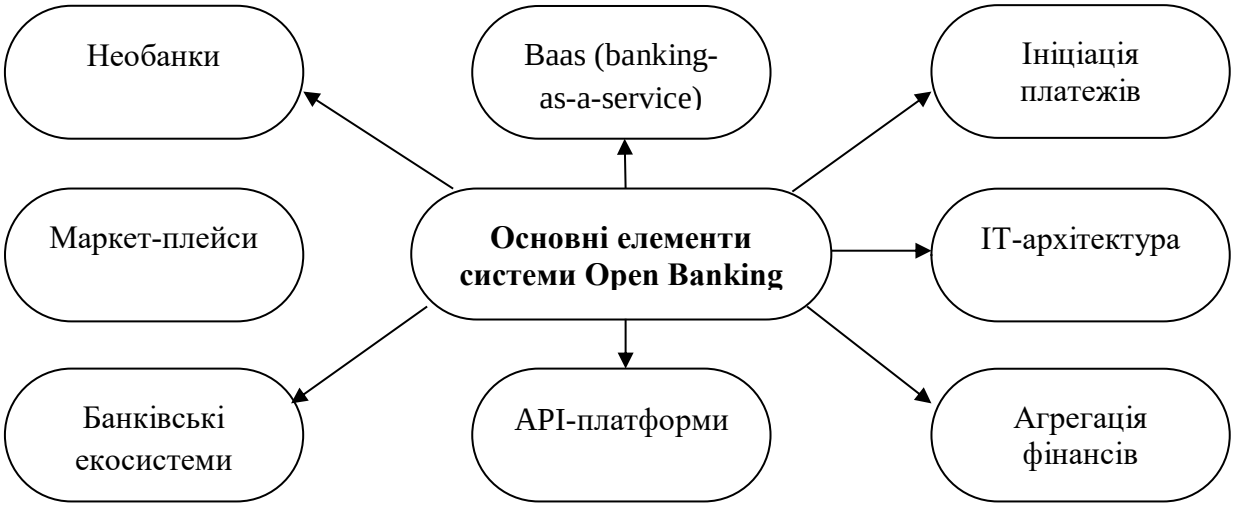

Рис. 1.2. Сервіси та інструменти, в яких застосовується відкритий банкінг в Україні

Джерело: побудовано автором за даними [10]

На ступінь готовності українського ринку до впровадження системи Open Banking, перш за все, впливає рівень цифровізації економіки, при якому проявляється підвищений інтерес до екосистем [5, с. 115]. Екосистеми сприяють розширенню спектру послуг банків, роблячи банківські додатки мультипродуктами.

Екосистеми є однією з форм відкритого банкінгу, яка найбільш швидко розвивається в Україні. Суть екосистеми банку – в потрібний час запропонувати і сформувати набір сервісів для повного задоволення потреб клієнта в будь-якій області. Це може бути нерухомість, іпотека, інвестиції, оренда автомобілів, бронювання готелів, авіаквитки і ж/д квитки. Для клієнта головне те, що через одну екосистему він зможе отримати доступ до всіх інших сервісів [2].

Щоб підключити партнера до екосистеми, банк використовує відкритий API. Банківські екосистеми припускають об’єднання на своїх платформах всієї інформації про своїх користувачів з усіма можливими каналами комунікації з ними, а також створення безшовного клієнтського шляху [14].

Наступний елемент цифрової економіки, що сприяє розвитку фінансово-кредитного сектора країни – це необанки. Вони не мають матеріально функціонуючих підрозділів, що надають фінансові продукти і послуги, а здійснюють свою діяльність за допомогою сайтів і мобільних сервісів. Сфера діяльності таких необанків полягає в просуванні нових форм продуктів (криптовалюта), послуг (консультування у фінансових питаннях роботами-консультантами), а також у створенні краудфандінгових платформ.

У західноєвропейській банківській системі до такого необанку відноситься Zelf банк. Зареєструвавшись в такому банку, клієнт отримує електронний доступ до всіх типових банківських операцій. Це може бути перевірка рахунку, грошовий переказ, сканування і оплата за QR-кодом.

Серед інших елементів цифрової економіки, пов’язаних з платежами, можна виділити платіжні агрегатори, які через API надають доступ клієнтам до еквайрингу і грошових переказів, а також дозволяють випускати цифрові карти.

Так само варто відзначити API-платформи, функціонал яких дозволяє банку інтегрувати додаткові сервіси в свою інфраструктуру або підключитися до вже існуючих сервісів, тим самим розширити клієнтські сегменти.

API Bank і Qiwi Платформа розвивають платформи безпосередньо для банків. Якщо говорити про інших розробників, то їх діяльність дещо ширше і орієнтована на фінтех-компанії, макрофінансові організації та бізнес. Дана ситуація побічно вказує на неготовність, а може бути, небажання великих банків співпрацювати з фінтех-компаніями. Це, звичайно, призводить до гальмування процесу розвитку системи Open Banking та її інструментів в Україні.

Досліджуючи досвід функціонування системи Open Banking за кордоном, можна відзначити, що система є досить популярною і набирає все більше оборотів по своєму використанню. Так, наприклад, досить популярним напрямком є сервіси обліку фінансів, які збирають і

представляють в графічному вигляді дані про всі операції клієнта з різних джерел та різних фінансово-кредитних установ [7].

В Україні подібні сервіси не зустрічають такого великого відгуку від споживачів, що пов’язано, в першу чергу, з недостатньо високим рівнем фінансової грамотності населення [11]. Однак існують приклади успішно працюючих компаній, що надають цю послугу.

Наприклад, за допомогою програми EasyFinance можна імпортувати і синхронізувати операції з 200 банків світу, а також програма дозволяє вести облік особистих фінансів. Ведучи облік особистих фінансів, можна запланувати витрати, в які входять всі платежі, в тому числі кредити, визначити свої доходи за минулими даними.

Ще один цікавий інструмент, використання якого дозволяє по-третє, підвищує впізнаваність брендів через підключення до системи, тобто дозволяє додавати рекламу своїх товарів в банківські додатки.

Вітчизняна платформа «Маркетплейс» – це ще один напрямок цифрового банкінгу, який являє собою онлайн-магазин фінансових продуктів, де всі бажаючі цілодобово і незалежно від свого місця розташування зможуть купувати вклади, страховки та інші фінансові послуги. Продукти клієнтам будуть показувати вітрини маркетплейса. Ключовою ланкою проекту є електронні платформи, що з’єднують постачальників послуг з вітринами-агрегаторами послуг [3].

Але, незважаючи на величезну кількість сервісів і інструментів для формування системи Open Banking, відношення банків до електронних платформ різне. Це пов’язано з недовірою кредитних організацій до постачальників сервісів і небажанням співпрацювати з конкурентами, вважаючи за краще розробляти власні інформаційні платформи.

Об’єднуючи зусилля і можливості всіх наявних сервісів та інструментів, відбувається синергетичний ефект щодо поліпшення надання банківських продуктів і послуг.

Розвиток системи Open Banking на основі використання Open Data і Open API спрощує користувальницький досвід і відкриває нові можливості для розвитку цифрового банкінгу в Україні. Все це веде до поліпшення якості надання банківських послуг і до зниження рівня конкуренції серед банківських організацій, при цьому будуть розвиватися цифровий сервіс та інноваційні продукти.

В Україні система Open Banking поки знаходиться на стадії формування в порівнянні з розвиненими зарубіжним країнами, але, незважаючи на цей факт, є всі передумови для прискореного розвитку цієї системи.

1 серпня 2022 року в Україні набув чинності закон «Про платіжні послуги». А вже за три роки – з 1 серпня 2025-го року – почне діяти розділ про відкритий банкінг. В рамках конференції Ukrainian Open Banking Summit, що була організована Українською асоціацією фінтех та інноваційних компаній, експерти обговорили особливості впровадження принципів відкритого банкінгу в Україні та переваги, які отримають споживачі, бізнес та учасники ринку фінансових послуг.

В Україні завдяки Open Banking фінансові сервіси зможуть пропонувати страхові та бухгалтерські компанії, медичні компанії та представники так званої sharing economy. Із впровадженням відкритого банкінгу будуть розвиватись також wealth management, управління інвестиціями тощо. Проекти будуть сприяти розвитку фінансового ринку, знижуючи при цьому бар’єри входу у фінансову галузь сторонніх компаній, а сама система дозволить використовувати наявні інформаційні дані широкому колу учасників фінансового ринку.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ І ТЕНДЕНЦІЙ ВПРОВАДЖЕННЯ OPEN BANKING В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка ризиків та можливостей впровадження Open Banking в Україні

Повномасштабна війна росії проти Україні призвела до глибокої кризи, що матиме далекосяжні наслідки для фінансового сектору. Внаслідок війни ВВП впаде більш як на третину, а інфляція в рази перевищуватиме цільовий рівень.

Неконтрольованої девальвації вдалося уникнути завдяки тимчасовій фіксації обмінного курсу. Водночас тиск на валютному ринку зберігається, НБУ проводить значні інтервенції з продажу іноземної валюти, щоб їх згладити. Також НБУ в червні різко підвищив облікову ставку, щоб серед іншого забезпечити привабливість гривневих вкладів та послабити тиск на валютному ринку. Це рішення надалі спонукає банки підняти ставки за депозитами. Також має зрости дохідність ОВДП.

Проте банківська система успішно протистоїть викликам війни: банки працюють безперебійно, зберігають ліквідність та продовжують кредитувати. Це стало можливим завдяки злагодженим зусиллям банків, своєчасній реакції Національного банку та рокам спільної роботи над реформою сектору з 2015 року. У результаті банки підійшли до кризи зі значним запасом капіталу та ліквідності, операційно стійкими та ефективними, мали плани дій на випадок несприятливих подій.

Банківська система України функціонує в складних умовах, вона перебуває під впливом глобалізації економіки та інтеграції у світовий фінансовий простір, а зміни, які відбуваються у напрямах та темпах її розвитку, кардинально впливають на внутрішню та зовнішню економічну стабільність держави. На тлі негативного впливу наслідків фінансової кризи на діяльність банківської системи України суттєво зростає роль ресурсної

бази банків, яка визначає не тільки кредитоспроможність, а й можливість зростання доходів, прибутку та загальноекономічного потенціалу банку.

Сьогодні вітчизняна банківська система характеризується значними флуктуаціями, політична нестабільність та економічна криза негативно вплинули на діяльність банківської системи в 2019-2022 рр. Внаслідок цього було ліквідовано більше 80 банківських установ. В значній мірі це пов'язано з великим обсягом проблемних кредитів та кризовими явищами, проте частина банків закрилась через відсутність стратегії та моделі розвитку, а деякі банки взагалі вели заборонену законодавством діяльність. Сьогодні у банківському секторі України функціонує 77 банків, із них 16 банків зі 100% іноземним капіталом [37].

Тобто спостерігається тенденція заміщення кількісного показника якісним, адже банківські установи, що лишаються на ринку прагнуть показати позитивні фінансові результати та запевнити як контролюючі органи у своїй стабільності , надійності та успішності, так і споживачів.

У табл. 2.1 відображено результати аналізу основних показників діяльності банківського сектору України за 2017-2022 рр.

Загальний обсяг кредитного портфелю у 2015-2020 рр. перебуває майже на одному рівні. А чисті кредити суб'єктам господарювання (кредити за вирахуванням резервів під кредитну заборгованість) починаючи з 2016 р. мають тенденцію до зменшення.

Відношення чистих кредитів суб'єктів господарювання до ВВП (рівень проникнення) станом на 01.01.2017 р. складав 44,7%, станом на 01.01.2020 р. – лише 15,6%. Це свідчить про значне скорочення фінансування реального сектору економіки.

У 2020 році НБУ чотири рази підвищував облікову ставку з 14,5% до 18% річних, востаннє – наприкінці 3 кварталу. Попри це в першому півріччі 2020 року відсоткові ставки за депозитами майже не змінилися, а почали зростати тільки у 3 кварталі через уповільнення темпів зростання депозитів.

Таблиця 2.1

Динаміка основних показників банківської діяльності в Україні, млрд грн [30]

Показник	Станом на					
	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023
Загальні активи	1409	1477	1 571	1,737	1848	1911
у т.ч. в іноземній валюті	513	667	800	788	755	779
Темп приросту, %	11,4%	4,8%	6,4%	10,6%	6,4%	3,4%
Чисті активи	1278	1290	1254	1256	1336	1361
Темп приросту, %	13,7%	1,0%	-2,8%	0,2%	6,4%	1,9%
Кредити надані	911	1006	965	1006	1043	1147
Темп приросту, %	11,7%	10,4%	-4,1%	4,1%	3,6%	9,9%
Частка простроченої заборгованості	7,7%	13,5%	22,1%	24,2%	27,9%	29,2%
Резерви за активними операціями	131	204	321	484	516	599
Валові кредити	727	820	831	847	870	945
Темп приросту, %	14,7%	12,8%	1,3%	2,0%	2,7%	8,6%
Чисті кредити суб.госп.	648	710	614	477	458	495
Валові кредити фізичним особам	189	208	176	157	171	197
Темп приросту, %	3,0%	10,3%	-16%	-10%	8,6%	15,2%
Чисті кредити фізичним особам	145	144	96	76	91	102
Власний капітал	193	148	103	123	163	144
Темп приросту, %	13,7%	-23,1%	-30%	19,3%	32,1%	-12%
Зобов’язання	1085	1168	1150	1132	1172	1210
Темп приросту, %	13,3%	7,6%	-1,5%	-1,5%	3,5%	3,2%
Кошти юр. осіб	258	283	349	413	427	396
Темп приросту, %	16,8%	9,5%	23,5%	18,2%	3,4%	-7,2%
Кошти фіз. осіб	443	403	402	437	479	510
Темп приросту, %	20,2%	-8,9%	-0,3%	8,7%	9,3%	6,4%
Чисті кредити суб’єктам госп./ ВВП	42,6%	44,7%	30,9%	20,0%	15,6%	н/д
Чисті кредити фізичним особам/ ВВП	9,5%	9,1%	4,8%	3,2%	3,1%	н/д
Кошти суб’єктів господарювання/ ВВП	17,0%	17,8%	17,6%	17,3%	14,6%	н/д
Кошти фізичних осіб/ ВВП	29,1%	25,4%	20,2%	18,3%	16,3%	н/д

Джерело: складено автором за даними [3, 15, 26, 27, 28, 29, 30]

За офіційними статистичними даними НБУ, станом на 31.12.2022 р., загальні активи банківської системи України складали 1359703 млн грн, обсяги наданих кредитів – 1118860 млн грн, а сформовані резерви за

активними операціями – 556445 млн грн. При цьому зазначимо, що частка непрацюючих кредитів протягом 2022 року незначно зменшилась [30].

Така ситуація обумовлена фінансовою кризою 2020 р., наслідки якої стали відчутними для банківської системи саме через 2-3 роки. Зростання кількості неплатоспроможності клієнтів банків, проблеми ведення бізнесу та загальне зниження рівня життя населення (зокрема, рівня реальних доходів населення) є основними причинами зростання проблемної заборгованості банків за 2017-2022 рр.

Формування ефективного кредитного портфеля – це одне з ключових завдань і головних проблем діяльності банку. Проаналізуємо динаміку наданих кредитів банками України в контексті наведеного вище (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка показників кредитного портфеля банків України у 2018-2022 рр. (млн грн)

Роки	Кредити надані резидентам, млн грн	Абсолютне відхилення (+,-), млн грн	Темп росту, %	Темп приросту, %
2018	1020667	-	-	-
2019	981627	-39040	96,18	-3,82
2020	998682	+17055	101,74	1,74
2021	1016657	+17975	101,80	1,80
2022	1073131	+56474	105,55	5,55

Джерело: складено автором за даними [30]

Як видно з наведених у табл. 2.2. даних, упродовж 2018-2022 рр. зберігається тенденція до зростання обсягів кредитування економіки України банківськими установами, зокрема обсяги наданих кредитів у 2022 р. зросли, порівняно з 2018 р., на 5%. Зауважимо, що така тенденція характерна для 2018-2022 рр.

Протягом 2018-2022 рр. збільшились обсяги банківських активів і обсяги сформованих резервів за активними операціями. Так, частка сформованих резервів у активах банків становила: 41% у 2022 р., що на 0,2% більше, ніж у 2021 р., і на 12,7% більше, ніж у 2018 р.

Відповідно до даних Національного банку України станом на 01 січня 2023 року лідируючі позиції у відповідності до всіх сегментів банківського ринку займає АТ КБ «ПриватБанк». Він є лідером серед найбільш стійких та надійних вітчизняних банків, входить до ТОП-10 за такими параметрами, як розмір активів, а також до переліку системно значимих банків України (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

ТОП-10 банківських установ відповідно до даних НБУ станом на 01.01.2023 р.

№ з/п	Банк	Право власності	Сума, млрд. грн.	Частка, %
1	ПриватБанк	Державний український	491	22,6
2	ОщадБанк	Державний український	245	11,3
3	УкрексімБанк	Державний український	215	9,9
4	Райффайзен	Приватний іноземний	157	7,2
5	УкргазБанк	Державний український	147	6,8
6	ПУМБ	Приватний український	106	4,9
7	УкрсибБанк (BNP Paribaa)	Приватний іноземний	97	4,5
8	СенсБанк	Приватний іноземний	84	3,9
9	ОТП Банк	Приватний іноземний	78	3,6
10	УніверсалБанк	Приватний український	70	3,2
	Топ 10 банків		1690	77,9
	Всього банківська система		2170	100

Джерело: складено автором за даними [26, 27, 28, 29, 39]

З початку війни банки України продовжують свою діяльність – майже безперебійно в тих регіонах, де це безпечно для працівників та клієнтів. Було забезпечено роботу відділень, поставки готівки, зберігали персонал та безперебійно надавали послуги онлайн. Проте збитки банків від подій операційного ризику будуть значними.

Найбільше через війну зросли світові ціни на продовольство та енергоносії. Ціни на нафту та природний газ в Європі залишаються суттєво вищими, ніж у довоєнні часи, хоча скоригувалися після закінчення холодів і появи альтернативних постачальників. Натомість країни планують збільшити поставки енергоносіїв від наявних постачальників, а також розглядають можливість обмеженого імпорту з країн, які на сьогодні перебувають під

санкціями: Венесуела, Іран. Суттєве скорочення обсягів українського експорту через бойові дії та блокування морських портів сколихнуло ціни на продовольство. Ціни на пшеницю, кукурудзу та соняшникову олію досягли рекордних рівнів за понад 12 років у перші тижні після вторгнення. Пізніше вони відкоригувалися, однак залишаються високими, передусім на пшеницю.

В таких умовах надважливим питанням для державного банківського сектору постало відновлення реального сектору економіки України. Державні банки мають відігравати провідну роль в цьому процесі, як банки які несуть підвищену соціальну відповідальність перед суспільством та державою. Для відновлення реального сектору економіки банки з державним капіталом мають розширити свою діяльність в процесі кредитування корпоративного сектору та малого і середнього бізнесу, як основних агентів економіки що створюють ВВП.

Реальний сектор поволі оговтується від шоку війни. Напад росії на Україну став потрясінням для бізнесу. Опитування НБУ свідчать про те, що станом на середину березня більше половини підприємств не працювали або скоротили виробництво більш як удвічі. Після деокупації північних областей та локалізації бойових дій на сході та півдні країни економіка потрохи адаптується до нових умов роботи. Наприкінці травня частка підприємств, які повністю зупинили діяльність, становила 14%, а які скоротили виробництво більш ніж на половину – 22%. На довоєнному рівні працює майже чверть компаній, які переважно розташовані на заході України. Згідно з опитуваннями підприємств завантаженість виробництва скоротилася на 40% порівняно з довоєнним рівнем. На сьогодні однією з головних причини низької економічної активності є проблеми з логістикою та втрати ринків збуту. Внутрішній попит суттєво скоротився та залишатиметься пригніченим через зниження реальних доходів населення. Доступ до зовнішніх ринків збуту обмежено. До початку війни понад 62% усього експорту та 98% зернових культур транспортувалося морем [36]. Блокування морської інфраструктури України та обмежена пропускна спроможність залізниці

спричинили логістичний колапс і розірвали виробничі ланцюги. Логістичні труднощі змушують українських експортерів зменшувати обсяги виробництва. Налагодження логістики стримується дефіцитом палива та зростанням його вартості. Високі ціни на газ, нафту та нафтопродукти тиснуть на всі галузі економіки. Для відновлення виробництва потрібне припинення бойових дій, відведення російських військ з України та інвестиції на відбудову. Держава та МФО вже зараз мають впроваджувати механізми компенсації для компаній, що найбільше постраждали від війни, особливо капіталомістких. Без сильних стимулів та додаткових гарантій безпеки інвестиції навряд чи відновляться навіть у найближчі кілька років.

Для визначення ризиків та можливостей впровадження Open Banking в Україні проведемо PEST-аналіз банківської системи в Україні у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

PEST-аналіз банківської системи України

Політичні фактори	**Економічні фактори**
1) Зміна законодавства 2) Військові дії на території країни 3) Державний вплив на банківський сектор, з урахуванням долі держвласності 4) Державне регулювання конкуренції у банківському секторі	1) Економічна ситуація у країні 2) Курс національної валюти демонструє різке зростання 3) Облікова ставка НБУ облікова ставка – 25% річних. 4) Рівень інфляції 5) Зміна цін на ресурси, що впливають на величину витрат банківської установи (енергоносії, бензин, теплопостачання тощо) 6) Рівень безробіття в Україні
Соціальні фактори	**Технологічні фактори**
1) Демографічні зміни у країні (зменшення населення в Україні в наслідок війни: внутрішньо-переміщені,зовнішньо-переміщені 6,5 млн., ЗСУ) 2) Соціальна мобільність населення 3) Активність споживачів 4) Переорієнтація у культурі задоволення потреб населення	1) Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (запуск комплексу із автоматизованого збору; впроваджено мобільний додаток; модернізовано активне мережеве устаткування). 2) Інноваційний потенціал (створення двох нових кластерів віртуалізації). 3) Широке поширення інтернет-інструментів

Джерело: складено автором за даними [6, 13, 14, 26]

Отже, основними ризиками впровадження Open Banking в Україні на даний час є наступні:

1. Зниження бізнес-активності з початку повномасштабної війни призвело до падіння попиту бізнесу на кредити, про що банки зазначили в опитуванні про умови кредитування.

2. Погіршення макроекономічних очікувань, що значно знизило ризик-апетит банків. Відповідно фінансові установи посилили стандарти кредитування для бізнесу.

3. Зростання кредитного портфеля майже припинилося: обсяг валютних кредитів зменшувався, а гривневих збільшувався в рази повільніше, ніж торік.

4. Гривневий чистий корпоративний кредитний портфель із початку повномасштабної війни зріс на 8%. Потребу в нових залученнях банків мали переважно підприємства критичної інфраструктури, оборонної промисловості та аграрії для проведення посівної кампанії. Для задоволення попиту останніх банки широко використовували державні програми підтримки, які було спеціально поширено на агропідприємства.

Позитивними факторами для впровадження Open Banking в Україні на даний час є технологічні, це розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (запуск комплексу із автоматизованого збору; впроваджено мобільний додаток; модернізовано активне мережеве устаткування); інноваційний потенціал банківських установ (створення двох нових кластерів віртуалізації); широке поширення інтернет-інструментів банкінгу.

Визначимо наступні ключові бар’єри, що стримують розвиток інновацій на фінансовому ринку України:

1. Високий рівень концентрації на фінансовому ринку за ключовими секторами. У більшості сегментів фінансового ринку України переважає незначне число великих учасників, що створює ризики монополізації використання даних і виступає стримуючим фактором для створення зручних і безпечних фінансових продуктів і послуг, розширення асортименту цифрових сервісів і розвитку інновацій невеликими учасниками ринку і фінтех-компаніями.

2. Обмежений доступ до даних. На фінансовому ринку склався нерівний доступ розробників фінтех-рішень до даних про фінансові продукти і рахунки клієнтів, що зберігаються на стороні фінансових організацій, навіть при наявності згоди самого клієнта. Фінтех-компанія може отримати такі дані, тільки якщо постачальник даних (фінансова організація) згоден з нею взаємодіяти. Компанії на ринку в основному прагнуть працювати за закритою моделлю допуску учасників, надаючи клієнтам продукти афілійованих компаній. В окремих випадках «екосистемні» гравці (платформи) надають можливість клієнтам купувати послуги сторонніх постачальників. При цьому між платформою і постачальником послуги укладається спеціальна угода, що дозволяє будувати інформаційний обмін з використанням закритих партнерських API-інтеграцій.

3. Складність побудови та підтримки інтеграцій. Розробники фінтех-рішень змушені нести високі витрати на підключення і одночасне підтримання інтеграцій з різними партнерськими API. Навіть якщо фінтех-компанія має можливість укласти партнерську угоду з фінансовою організацією (постачальником даних), їй необхідно підтримувати безліч інтеграцій за різними протоколами і специфікаціями в залежності від IT-рішення цих провайдерів даних.

4. Зростаюча цінність даних про нефінансові послуги, що надаються через цифрові платформи. Екосистеми, створювані фінансовими організаціями і бігтех-компаніями (телекомунікаційні компанії, соціальні мережі та інші), акумулюють великі обсяги даних про поведінку клієнтів і одержуваних ними нефінансових сервісах. Використання цих даних дозволяє екосистемам пропонувати більш персоніфіковані послуги, у зв’язку з чим значимість такої інформації як для клієнтів, так і для учасників фінансового ринку істотно зростає.

5. Відсутність можливості у споживача управляти своїми даними. Зокрема, безперешкодно передавати дані, наявні у обслуговуючих їх організацій, стороннім постачальникам послуг або, навпаки, обмежувати

доступ до них. В результаті це стримує можливість клієнтів отримувати зручні і персоніфіковані цифрові сервіси, наприклад, що дозволяють в режимі одного вікна отримувати інформацію про свої рахунки і фінансові продукти і управляти ними. Це також ускладнює процес оцінки клієнтами свого фінансового становища, здійснення фінансового планування і негативно впливає на процес формування накопичень.

При цьому, згідно з дослідженням за відкритими API, в 2021 році було виявлено, що у населення і представників малого бізнесу існують потреби в появі і розвитку ряду фінансових продуктів і послуг.

Так, фізичні особи відзначили в тому числі як пріоритетні наступні сервіси:

– отримання докладної інформації про умови використання певних фінансових продуктів, загальної інформації про них і фінансових організаціях при використанні платформ-агрегаторів фінансових продуктів;

– використання балів, отриманих в програмах лояльності банків і фінансових організацій, через сайти і додатки третіх сторін;

– отримання та перегляд виставлених рахунків на оплату через підписку або за запитом, а також управління підписками і регулярними списаннями з рахунку через свій банк / фінансову організацію;

– перевірка реквізитів одержувача коштів перед оплатою і управління рахунками на оплату послуг з можливістю вибрати повну або часткову оплату рахунку, запит розстрочки і відмова від оплати.

Водночас фізичні особи, які мають рахунки більш ніж у двох банках, додатково відзначали затребуваність наступних сервісів:

– можливість проводити операції зі своїми продуктами в одному вікні;

– можливість зручно переказувати кошти між своїми рахунками в різних банках;

– отримання інформації про доступні програми лояльності;

– можливість бачити історію перекладів, аналітику за операціями;

– отримання інформації про свої страховки в одному вікні;

– можливість перенесення своїх даних з однієї фінансової організації в іншу;

– отримання інформації про свої інвестиції в одному вікні;

– отримання рекомендацій з урахуванням свого фінансового становища.

Представники малого бізнесу відзначили зацікавленість у наступних сервісах:

– отримання докладної інформації про умови використання певних фінансових продуктів, загальної інформації про них, а також їх порівняння;

– сервіс для спрощення і прискорення оформлення кредиту на онлайн-платформах третіх сторін;

– можливість направити скаргу до фінансової організації з питань обслуговування або придбання продуктів на платформах-агрегаторах.

Таким чином, рівень концентрації на фінансовому ринку за ключовими секторами і дискримінаційний доступ до даних створюють для клієнтів обмеження щодо розпорядження інформацією про них, формують бар'єри для переходу між різними постачальниками послуг, а також обмеження для активного розвитку невеликих гравців, в тому числі фінтех-компаній, і появи інноваційних сервісів.

При цьому результати проведеного дослідження по відкритим API показують, що споживачі зацікавлені в появі широкого спектру персоналізованих і недорогих фінансових сервісів, в основі яких буде лежати інформація не тільки про банківські рахунки і транзакції, а й про інші продукти, включаючи страхові, інвестиційні та інші.

2.2. Аналіз світового досвіду впровадження Open Banking в банківські системи

Ключовими цілями для країн, що стимулюють впровадження відкритих API на фінансовому ринку, є розвиток конкуренції, підвищення фінансової доступності та стимулювання інновацій. у країнах, де ключовою метою є розвиток конкуренції або підвищення фінансової доступності, впровадження відкритих API носить обов'язковий характер. Там, де у фокусі – розвиток інноваційності, впровадження носить рекомендаційний характер.

Розглянемо міжнародний досвід впровадження відкритих API країн, які застосовують кідкритий банкінг і планують перехід до відкритих фінансів.

Європейський союз (ЄС). У 2015 році Європейський парламент прийняв другу директиву про платіжні послуги (PSD2), яка визначає нових учасників обміну даними і правила їх взаємодії, встановлює підходи до застосування відкритих API на фінансовому ринку в рамках моделі відкритого банкінгу в частині доступу до інформації за рахунками клієнта та ініціювання платежів з його рахунку третьою стороною [16].

У 2017 році Європейська служба банківського нагляду (EBA) представила розроблені спільно з Європейським Центральним банком технічні стандарти з метою підтримки PSD2 (RTS on SCA & CSC), що містять правила безпеки для забезпечення інтероперабельності між банками та постачальниками послуг.

З 2018 року PSD2 вступила в силу. При цьому, хоча «відкриття» інформації по рахунках клієнта та ініціювання платежів з його рахунку третьою стороною стало обов’язковим для всіх фінансово-кредитних організацій в правовому полі ЄС, єдині стандарти відкритих API не встановлені (як на рівні ЄС, так і на рівні країн – учасниць ЄС). Не стандартизовані і такі процедури, як отримання згоди користувача, його інформування та інші.

Це призвело до високих витрат організацій при впровадженні відкритих API, оскільки не вирішило проблему складності інтеграції компаній один з одним, адаптації їх систем з урахуванням різних технічних специфікацій і клієнтського шляху, що знизило стимули організацій на підключення, зокрема, це торкнулося фінтех-компанії [37].

Через відсутність єдиних стандартів і виникають внаслідок цього складнощів в країнах-членах ЄС з'явилися галузеві групи зі стандартизації. Їх діяльність спрямована на розробку стандартів API в рамках PSD2. Найбільш широко використовувані стандарти були розроблені Берлінською групою (Berlin Group) – NextGenPSD2. Одночасно було сформовано ряд інших ринкових ініціатив щодо стандартизації API, зокрема, стандарти STET PSD2 APIs (Франція), PolishAPI (Польща) та інші. Стандарти при цьому різняться між країнами і не є обов'язковими всередині країн, що в результаті як і раніше не дозволяє вирішити проблеми, пов'язані з їх фрагментованістю.

Крім цього, існує невизначеність, викликана відсутністю єдиного понятійного апарату між GDPR і PSD2 в частині визначень конфіденційних персональних і конфіденційних платіжних даних, а також відмінністю по суті явної згоди, що створює можливість неоднозначного тлумачення регулювання [2].

У вересні 2020 року Європейська комісія прийняла стратегію цифрових фінансів (Digital Finance Strategy), однією з цілей якої є стимулювання обміну даними і розвиток відкритих фінансів. Перехід до моделі відкритих фінансів дозволить поліпшити фінансові продукти, доступ користувачів до них, підвищити ефективність B2B-транзакцій, а широкий обсяг даних користувачів може призвести до створення більш персоналізованих продуктів.

У травні 2022 року Єврокомісія почала проводити адресні консультації щодо моделі відкритих фінансів і обміну даними у фінансовому секторі, зворотний зв'язок за якими приймався до 5 липня 2022 року. Одночасно з

цим велися громадські консультації з перегляду PSD2 та відкритих фінансів, які тривали до 2 серпня 2022 року.

У жовтні 2022 року була опублікована Робоча програма Єврокомісії на 2023 рік, в якій говориться, що відповідні законодавчі пропозиції планується представити в II кварталі 2023 року [46].

У Великобританії ініціатором впровадження відкритих API виступають Управління з питань конкуренції і ринків Великобританії (CMA) і управління з фінансового регулювання і надзору (FCA). У 2016 році був опублікований план змін щодо поліпшення конкурентного середовища в області банківських послуг, що передбачає реалізацію концепції відкритого банкінгу.

У 2017 році CMA встановило порядок і терміни розробки стандартів відкритих API на фінансовому ринку. Вимоги щодо застосування відкритих API поширювалися на дев'ять великих банків. Для реалізації цієї ініціативи було створено спеціальний орган – Open Banking Implementation Entity (OBIE) [37].

У 2018 році був випущений стандарт відкритого банкінгу, пізніше – його оновлена версія. API впроваджувалися тільки щодо банківських рахунків, у зв'язку з чим обсяг доступних через них даних був обмежений, а потенціал для розробки на їх базі фінансових послуг невеликий. Як наслідок, це призвело до невисокої обізнаності кінцевих споживачів про доступні для них продукти і сервіси і, отже, до їх недостатнього ІС-користування.

У зв'язку з цим у грудні 2019 року FCA розпочала громадські консультації з питання про можливість переходу до моделі відкритих фінансів, в рамках яких заплановано розширення охоплення переданих даних на інші сектори, в тому числі на інвестиційний і страховий.

У березні 2021 року FCA опублікувала звіт за підсумками аналізу отриманих відповідей від зацікавлених осіб, які показали, що відкриті Фінанси можуть потенційно створити такі переваги, як посилення конкуренції, розширення доступу до інноваційних фінансових продуктів і послуг і так далі. Регулятор співпрацює з урядом Великобританії, в тому

числі для підтримки галузевих ініціатив по розробці загальних стандартів і дорожніх карт по переходу до цієї моделі. Так, у березні 2022 року Міністерство фінансів Великобританії, CMA, FCA та Регулятор платіжних систем (PSR) опублікували спільну заяву про майбутній розвиток відкритого банкінгу в країні. Одночасно з цим регулятори проводять роботу по формуванню бачення і структури органу – наступника OBIE с урахуванням підсумків громадських консультацій CMA і рекомендацій про майбутній нагляд та управління відкритого банкінгу у Великобританії [48].

У табл. 2.5 вказані основні відмінності впровадження принципів Open API в ЄС і Великобританії.

Таблиця 2.5

Основні відмінності впровадження принципів Open API в ЄС і Великобританії

Критерії впровадження принципів відкритих API	Європейський Союз	Великобританія
Обов'язковість застосування принципів відкритих API	Обов'язково для всіх банків	Обов'язково тільки для 9 великих банків
Принципи визначення і розробки стандартів	Стандарти визначаються і розробляються тільки самими учасниками ринку (встановлені тільки єдині вимоги до надання доступу фінансовим організаціям до інформації про рахунки користувачів, а також по забезпеченню можливості ініціювання операцій з цих рахунків провайдерами фінансових послуг)	Докладні єдині стандарти розроблені спеціальним уповноваженим органом (OBIE)
Наявність загальної інфраструктури	Немає	Створений спеціальний інформаційний портал для публікації стандартів, специфікацій і посилань на відкриті API банків, проводиться тестування централізованої системи вирішення спорів

Джерело: складено автором за даними [33, 47, 48]

Надалі у Великобританії планується продовжити роботу з переходу до відкритих фінансів, яка, зокрема, включає розробку регуляторних ініціатив, а також подальше розширення обсягів наданих даних.

У 2019 році Центральний банк Бразилії (Bacen) провів громадські консультації з питань імплементації відкритих API фінансовими, платіжними та іншими організаціями, які мають ліцензію регулятора. Фактично передбачена реалізація моделі відкритого банкінгу з подальшим переходом до моделі відкритих фінансів.

У травні 2020 року Bacen і Національний валютна рада Бразилії (National Monetary Council) випустили регулювання, що передбачає склад беруть участь організацій (банки та інші регульовані організації) і склад даних, а також вимоги по обміну даними і обов'язки сторін, графік імплементації тощо.

Впровадження відкритих API в Бразилії відбувалося поетапно. У лютому 2021 року були запроваджено стандарти передачі «відкритої» інформації про продукти та сервіси, розташуванні офісів тощо, у серпні 2021 року забезпечено можливість надання даних про клієнтів та їхні транзакції, у жовтні 2021 року в рамках третього етапу впровадження – ініціювання платежів і направлення заявок на кредит, а в березні 2022 року, на четвертому етапі – дані про продукти і сервіси, пов'язані в тому числі з іншими інвестиційними інструментами, страхуванням, пенсійними коштами. Завершення останнього, четвертого етапу реалізує перехід від моделі відкритого банкінгу до моделі відкритих фінансів [36].

У травні 2022 року регуляторні та наглядові органи фінансового та страхового ринку Бразілії опублікували спільну резолюцію з положеннями про забезпечення інтероперабельності в рамках відкритих фінансів, яка вступила в силу 2 січня 2023 року. В ній передбачені правила щодо забезпечення інтероперабельності, які дозволять безпечним способом стандартизувати обмін даними між банками, платіжними організаціями, кредитними спілками, страховими компаніями та іншими організаціями, що

мають авторизацію Bacen і Федерального агентства приватного страхування (SUSEP).

В основі моделі відкритих фінансів в Індії лежать три складові: Цифрова ідентифікація (система Aadhaar), платежі (система швидких платежів UPI) та обмін даними (система агрегаторів рахунків).

У 2010 році була запущена система Aadhaar, в рамках якої фізичні особи можуть отримати унікальний ідентифікаційний номер, пов'язаний з їх біометричними ідентифікаційними даними. Збір, верифікацію унікальності та зберігання демографічних та біометричних даних в процесі реєстрації в системі здійснює управління унікальною ідентифікації Індії (UIDAI). У Aadhaar є кілька API, які дозволяють державним і приватним постачальникам послуг проводити аутентифікацію з використанням биометричних і демографічних даних і посилань на телефони, зареєстровані в Aadhaar. Їх використання носить рекомендаційний характер для учасників ринку [48].

У 2016 році Резервний банк Індії (РБІ) спільно з Національною платіжною корпорацією Індії (NPCI) впровадив систему швидких платежів UPI і опублікував її API для банків і сторонніх постачальників додатків. Використання API носить рекомендаційний характер для учасників ринку.

Третьою компонентою є Data Empowerment and Protection Architecture (DEPA) – архітектура і набір правил для обміну і управління даними користувачів. В рамках DEPA вводиться новий вид ліцензованого учасника ринку – керуючий згодами (Consent Manager), що надає користувачам послуги управління згодами.

Правовою основою DEPA повинен стати законопроект «Про захист персональних даних» (був внесений на розгляд парламентом Індії у 2019 році, але досі не прийнятий) [47].

У фінансовому секторі реалізацією DEPA стала модель агрегаторів рахунків (Account aggregators, AA) – тип ліцензії, аналогічний керуючому згодами, але діючий саме на фінансовому ринку. Відповідне регулювання

було встановлено в рамках директиви РБІ і вступило в силу у вересні 2021 року.

Агрегатори рахунків виступають в якості посередників між постачальниками фінансових даних і користувачами цих даних (ними можуть бути будь-які організації, піднаглядні одному з чотирьох фінансових регуляторів Індії1). Агрегатор рахунків направляє постачальнику фінансових даних згода користувача (фізичної або юридичної особи) на передачу його даних третій особі, при цьому агрегатор рахунків бачить тільки самі згоди, інформація зберігається у організацій (одержувача і постачальника даних) і передається між ними безпосередньо. Агрегатор рахунків надає споживачеві можливість в режимі одного вікна переглядати, відкликати свої згоди і управляти ними.

Разом агрегатори рахунків, організації-постачальники та споживачі даних формують єдину екосистему відкритого обміну даними. Для фінансових організацій участь в екосистемі відкритого обміну даними не є обов'язковим, але в разі приєднання до неї вони повинні обмінюватися інформацією через відкриті і стандартизовані API, розроблені ReBIT (заснованої РБІ організацією в сфері IT та кібербезпеки) і запропоновані РБІ. Також всі сторони повинні відповідати технічним стандартам, регламентованим ReBIT.

Надалі заплановано поширення моделі відкритого обміну даними і на інші сектори, включаючи охорону здоров'я та електронну комерцію.

Розглянемо досвід країни, що застосовують відкриті фінанси.

У 2018 році грошово-кредитне управління Гонконгу (HKMA) запровадило регуляторну базу, яка описує 4-етапний підхід до реалізації відкритих фінансів. Реалізація ініціативи здійснюється у взаємодії з учасниками ринку, при цьому застосування відкритих API носить для них рекомендаційний характер. У список продуктів входять транзакційні продукти, депозити, кредити, страхування, інвестиції.

У 2016 році грошово-кредитне управління Сінгапуру (MAS) спільно з Асоціацією банків Сінгапуру (ABS) випустило документ Finance-as-a-Service API Playbook, який описує підходи до застосування, стандартизації та забезпечення безпеки в частині надання доступу до інформації за рахунками клієнта третій стороні та ініціювання платежів з рахунку третьою стороною, а також перелік рекомендованих API (411 сервісів) [36].

Застосування принципів відкритих API в країні носить рекомендаційний характер. Для забезпечення обліку існуючих комерційних API створено реєстр, в якому опубліковано більше 470 інтерфейсів.

Далі вивчимо досвід країн, які запланували перехід до концепції відкритих даних.

У 2017 році уряд Австралії опублікував документ Review into Open Banking, який містить рекомендації щодо застосування відкритих API на фінансовому ринку в частині надання доступу до інформації по рахунках клієнта третій стороні, а також стандартизації і забезпечення безпеки в даній сфері [48].

Для підтримки ініціативи в Австралії прийняті поправки в законодавство, які зобов’язують забезпечити обмін даними між фінансовими організаціями, і затверджено єдине положення «Про захист даних покупців Consumer Data Right (CDR)».

Спочатку дія CDR поширювалася лише на банківський сектор. Так, чотири великих банку Австралії відкрили доступ до інформації про рахунки і транзакції з 1 липня 2020 року, а з 1 лютого 2022 року цієї вимоги дотримуються всі банки в правовому полі Австралії [7].

В рамках процесу стратегічної оцінки застосування режиму CDR з липня по вересень 2021 року були проведені консультації із зацікавленими сторонами в Австралії та за кордон. За підсумками відкриті фінанси були обрані в якості наступної пріоритетної сфери, на яку можна поширити CDR. Це дозволить включити цільові набори дані загального страхування, пенсійної галузі, торгового еквайрингу та небанківського кредитування в

сферу дії CDR. Відкриті фінанси будуть імплементовані поетапно, включаючи оцінку та визначення ключових наборів даних. Так, з березня по квітень 2022 року були проведені консультації, в рамках яких запитувався зворотний зв'язок по визначенню потенційних наборів даних, які можуть бути отримані від постачальників послуг у сфері небанківського кредитування. У серпні 2022 року Уряд анонсував публікацію звіту Казначейства, в якому рекомендувалося визначити сектор небанківського кредитування як сферу, на який буде поширюватися дія CDR.

Таким чином, в країні заплановані поступовий перехід до відкритих даних і розширення взаємодії на нефінансовий сектор. У 2018 році уряд Австралії анонсувало плани щодо розширення режиму CDR на сектор енергетики, а в червні 2020 року Казначейство вже визначило енергетичну галузь в якості сектора, на який розширюється CDR. У листопаді 2021 року були створені правила, що імплементують CDR в енергетичному секторі. Наприкінці 2022 року стали доступні дані про продукти і послуги в енергетиці для підтримки сервісів по їх більш деталізованому порівнянні, далі почнеться перший етап «відкриття» даних про споживача [7].

Крім того, передбачається розглянути питання про розширення дії CDR на телекомунікаційну галузь і почати розробку спеціальних правил і стандартів для неї.

З цією метою були проведені консультації: з березня по квітень 2022 року з питань розробки правил і стандартів для імплементації CDR в телекомунікаційному секторі, а потім з вересня по жовтень 2022 року з урахуванням отриманого зворотного зв'язку – за проектом правил.

Результати вивчення міжнародного досвіду дозволяють зробити висновок, що підходи країн до реалізації ініціатив в області відкритих API мають як подібності, так і відмінності.

Схожість:

– у частині поставлених цілей: всі розглянуті країни при впровадженні відкритих API переслідують однакові цілі: розвиток

конкуренції, підвищення фінансової доступності, надання клієнтам можливості розпоряджатися своїми даними і стимулювання інновацій;

– у частині набору «відкритих» даних: незалежно від спочатку обраної моделі впровадження відкритих API в країнах можна простежити тенденцію поступового розширення переліку «відкритих» даних.

Відмінність:

– у частині моделі впровадження відкритих API: області застосування відкритих API в країнах різняться (відкритий банкінг, відкриті фінанси або відкриті дані), однак, як було відзначено вище, багато країн поступово рухаються в бік розширення охоплення впровадження відкритих API. Так, країни, які починали впроваджувати відкриті API з моделі відкритого банкінгу, переходять до відкритих фінансів або відкритих даних. Це пов’язано з тим, що «відкриття» тільки банківських даних не дозволяє створювати комплексні і персоналізовані сервіси для клієнтів і обмежує розвиток інновацій, в той час як реалізація моделі відкритих фінансів сприяє розвитку кроссекторальної конкуренції на фінансовому ринку, підвищенню інноваційності продуктів і послуг, а також появи персоналізованих клієнтських пропозицій. В якості подальшого розвитку регулятори розглядають перехід до моделі відкритих даних, що дозволяє масштабувати ці переваги на різні сектори економіки;

– в частині регулювання: в залежності від юрисдикції регулювання інформаційного обміну з використанням відкритих API може здійснюватися національним регулятором або регулятором спільно зі спеціально засновуваним органом (організацією);

– в частині вимог щодо застосування відкритих API: в деяких країнах застосування відкритих API є обов’язковим для учасників ринку, а в інших їх впровадження носить рекомендаційний характер. При цьому країни, для яких головною метою є розвиток конкуренції, встановлюють обов’язковий характер впровадження стандартів відкритих API для виключення монополізації даних великими гравцями, у яких немає стимулів для їх

«відкриття» та обміну з іншими учасниками ринку. Щоб досягти балансу між впливом на конкуренцію і уникнути додаткових витрат, з якими може бути пов’язано впровадження стандартів для невеликих компаній, деякі країни роблять вибір на користь введення обов'язкових стандартів тільки для найбільших учасників ринку або встановлення більш тривалого терміну переходу на використання відкритих API для невеликих організацій;

– у частині наявності єдиних стандартів відкритих API: у більшості юрисдикцій, що впроваджують відкриті API, встановлені єдині для всіх учасників ринку стандарти відкритих API, проте в деяких країнах є тільки вимога щодо «відкриття» даних, а уніфікований формат для цього не передбачений. Разом з тим відсутність єдиних стандартів відкритих API створює додаткові складності впровадження відкритих API учасниками ринку і не дозволяє в повній мірі досягти поставлених цілей. Це пов’язано з тим, що в такому випадку постачальники послуг змушені інтегруватися з кожним постачальником даних за різними стандартами відкритих API, що тягне додаткові витрати. Для постачальників даних це також важко: через відсутність єдиних стандартів вони змушені самостійно проектувати специфікації API, визначати правила взаємодії з контрагентами і формати даних для своїх цілей.

Таким чином, аналіз міжнародного досвіду показує, що обмін даними з використанням відкритих API повинен відбуватися із застосуванням необхідного рівня уніфікації (стандартизації) і не повинен бути фрагментований. При цьому впровадження відкритих API на фінансовому ринку повинно забезпечувати можливості з розвитку конкуренції і створення додаткової цінності і нових продуктів для клієнтів в ключових сегментах фінансового ринку.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ OPEN BANKING В УКРАЇНІ

Сучасний економічний розвиток в даний час вимагає все більш серйозного впливу з позиції інновацій, так як саме унікальність тих чи інших операцій позитивно позначається на підвищенні рівня економіки поряд зі стабільним функціонуванням всіх її сегментів [1]. Як не дивно, але інновації роблять сильний вплив на фінансовий сегмент ринку.

Варто відзначити, що мінімальна і нетривала. Динаміка тих чи інших процесів, що виникають в області фінансів, стимулює значні економічні зміни не тільки на рівні міждержавного регулювання, але і в рамках всієї міжнаціональної фінансової системи [22]. Ті чи інші зміни можуть послужити поштовхом як швидкого розвитку економіки, так і викликати тривалий фінансовий дефіцит.

Незважаючи на це, сучасні реалії показують величезну значимість інновацій з позиції їх впливу на виникаючі негативні динамічні процеси у всіх сферах суспільства, інновації стимулюють розвиток технологій з метою підвищення їх рівня і якості. Як правило, в рамках розвивається фінансового ринку може виникнути кілька приводів для стимулювання інноваційного процесу [13]. Так, мова в першу черга йде про зниження витрат, хеджування операцій та отримання надприбутку. Загалом, це все сприяє перспективному створенню певних проектів.

Масове застосування в діяльності фінансових інститутів сучасних і унікальних досягнень інформатизації є важливим фактором розвитку фінансових інновацій. Збільшення інформаційних технологій є не тільки джерелом впровадження фінансових інновацій, а й стимулює своєрідне зіткнення декількох ринків, що приводить до поширення певних фінансових проблем з одного на інший [5]. Причинами цього можуть стати дії ринкових операторів або стрімке поширення інформації.

Банківська діяльність, в першу чергу, орієнтована на споживачів, це стосується і інновацій. Всі інноваційні послуги та продукти реалізуються з метою подальшої значущості для клієнта, все тому, що саме покупець визначає рівень розвитку нових сервісів і їх безпосередній вплив на своє життя.

В сучасних умовах банками реалізуються наступні основні види інновацій [10]:

– об’єднання новітніх сервісів для зниження всіляких витрат, які виникають при зміні одного сервісу на інший;

– перспективне об’єднання офлайн- і онлайн-ресурсів з метою збереження всіх достоїнств одного і іншого виду наданої банками послуги;

– постійне обслуговування 24/7;

– спосіб платежу/оплати, який демонструє рівень репутації банку на ринку надання банківських інноваційних послуг (наприклад, безконтактний браслет або біометричний трекер);

– націленість комерційних банків на малий і середній бізнес, що приносить в даний час найбільший показник прибутку.

Сьогодні збільшення інновацій в основному пов’язано зі стрімко розвиваючим ринком цифрових технологій і появою нових варіантів пошуку, об'єднання та аналізу даних [21]. Так, сучасний фінансовий ринок характеризується різким підвищенням так званих «Фінтех-стартапів», які в даний час отримують на свій розвиток позамежний обсяг фінансових вкладень.

Open banking зазнав значної еволюції з тих пір, коли він був лише модним трендом, особливо у Великобританії. У цій країні він досяг вражаючих висот і став лідером. Можна визначити, що до середини поточного року було оброблено 96,4 млн платежів за допомогою open banking [28]. При цьому база користувачів зросла на 7 млн, що говорить про його стійке зростання.

Open banking змінив картину традиційного банківського сектора, він поклав край монополії на доступ до споживчих фінансових даних. Директива про платіжні послуги (PSD2) створила регуляторну основу для цієї трансформації. Вона дозволила Фінтех-компаніям отримувати доступ до важливої інформації за згодою клієнтів. Також у них з'явилася можливість надавати конкуренцію традиційним банківським установам завдяки інноваційним технологіям.

Наступний етап розвитку, який додатково зміцнить open banking – третя Директива про платіжні послуги (PSD3). Вона сприятиме ще більшій якості зв'язку і задоволенню споживачів. Банки будуть зобов'язані створювати інформаційні панелі дозволів, щоб клієнти могли бачити, які сторонні сервіси мають доступ до їх платіжним рахункам.

Однак Open banking не націлений на повне заміщення традиційної банківської діяльності. Натомість він представляє потужного союзника для старих банківських установ. Він допомагає їм модернізуватися і залишатися актуальними на постійно мінливому фінансовому ринку.

Згідно з даними від Statista, прогнозується, що до 2024 року понад 638 млн людей будуть використовувати open banking. Це вражаюче число вказує на значне зростання інтересу та участі в такій ініціативі. Проте, слід зазначити, що, незважаючи на великий потенціал open banking, на даний момент тільки невелика частка його обіцянок реалізована. Дані від McKinsey вказують, що реалізовано всього лише 10% від обіцянок цієї концепції. Це може бути пов'язано з різними факторами, включаючи складності в інтеграції, питання безпеки даних і необхідність узгодження з регулюючими органами.

Концепція open banking з відкритим API пропонує безліч переваг. Але при цьому виникає ряд ризиків, які можуть загрожувати безпеці фінансових потоків:

– безпека даних та фінансова конфіденційність. Коли відбувається повна адаптація концепції банківського обслуговування з використанням

відкритих API, необхідно також враховувати можливі ризики. Відкриті банківські API можуть зазнати загрози порушення безпеки даних, використання для фінансування тероризму або несанкціонованого доступу до особистих даних. Для боротьби з такими ризиками необхідно розробити сильні плани регулювання;

– права клієнтів. Важливо, щоб впровадження концепції банківського обслуговування через відкриті API не обмежувало права клієнтів. Для цього буде потрібно розробити систему ефективного управління скаргами для захисту їх інтересів;

– необхідно впровадити механізм обміну даними. Він повинен бути узгоджений з клієнтами і надавати їм можливість приймати або відхиляти запити на обмін своєю інформацією;

– ризики дотримання нормативних вимог (комплаєнс). При впровадженні концепції open banking банки можуть прагнути дотримуватися як локальні, так і міжнародні закони, нормативи про конфіденційність даних у фінансових операціях. Дотримання нормативів може бути складним завданням і спричинити за собою ризики комплаєнсу з різних причин. Вони можуть бути викликані як самими банками, так і сторонніми FinTech-компаніями або фінансовими установами. Тому важливо врахувати їх при реалізації концепції відкритого банківського API;

– ризики кібербезпеки. У наш час загрози в області кібербезпеки стали все більш серйозними, і кіберзлочинці з кожним днем вдосконалюють свої методи. А обмін даними між сторонами може стати сприятливим грунтом для збільшення кількості інцидентів в області кібербезпеки і крадіжки інформації;

– банки і фінустанови повинні гарантувати клієнтам компенсацію в разі крадіжки даних під час обміну.

Крім того, необхідно звертати увагу на інші потенційні ризики, такі як неправомірне використання даних, фальсифікація та шкідливе програмне

забезпечення. Розробники повинні активно вирішувати ці проблеми, щоб забезпечити захист конфіденційності даних.

Однак не дивлячись на ризики open banking несе за собою великі перспективи для фінансової індустрії.

Інновації в сфері платіжних технологій активно сприяють зростанню open banking. Безліч компаній пропонують своїм клієнтам різноманітні інструменти для управління платежами. Цей термін називається оркестрацією платежів. Він дозволяють продавцям легко перемикатися між різними методами оплати. Це залежить від різних факторів – географічного розташування, типу клієнта, характеру угоди і вартості транзакції.

Оркестрація платежів, на думку експерта, сприяє більш широкому впровадженню open banking. Вона дозволяє роздрібним компаніям заощадити на високих комісіях за обробку платежів по картах, зменшити кількість зворотних операцій і збільшити обсяги оплат.

Згідно з даними Juniper Research, глобальна вартість платежів через відкриті банківські API може перевищити $330 млрд до 2027 року. А це являє собою значне зростання в 482% в порівнянні з $57 млрд в 2023 році. До 2024 року на Західну Європу припаде 56% загального обсягу глобальних викликів API. Крім того, очікується, що нові сценарії використання, такі як оплата рахунків, до 2027 року додадуть понад $59 млрд до глобальної вартості фінансових операцій. Така статистика в перспективі пророкує значне розширення потенціалу open banking.

Опишемо основні переваги Open banking для бизнесу:

– швидкі і прості платежі. Open banking дозволяє підприємствам оперативно, безпечно і ефективно приймати дистанційні платежі. Вони зможуть здійснювати прямі міжбанківські транзакції без посередників, що сприяє більш гладкому процесу оплати;

– економія на комісіях. Open banking знижує трансакційні витрати за рахунок зменшення залежності від систем карткових платежів. Це допомагає

підприємствам захистити свій прибуток, пропонуючи конкурентоспроможні ціни;

– протидія шахрайству. В перспективі впровадження відкритих банківських API до 2024 року знизить рівень шахрайства на 61%. Для підвищення захисту фінансових операцій Open banking дозволяє використовувати вдосконалене шифрування і аутентифікацію в реальному часі. Це повинно максимально захистити конфіденційність даних від кібератак;

– ефективність операцій. Open banking автоматизує та спрощує такі завдання, як облік та дотримання вимог. Це призведе до більш ефективних і впорядкованих операцій. Він забезпечує більший захист від шахрайства з картками і поворотними платежами, одночасно знижує витрати на платіжні операції;

– задоволені клієнти. Клієнти можуть легко здійснювати платежі за допомогою своїх мобільних пристроїв та надійних онлайн-банківських додатків для автентифікації. Це підвищує рівень довіри компанії та збільшує конверсію.

Тобто цей новий етап в області обміну фінансовими даними відкриває можливості для невеликих компаній конкурувати з великими гравцями на ринку. Open banking створює сприятливу динаміку ринку дистанційних платежів, з активною участю мобільних пристроїв, мобільного банкінгу та правової підтримки, створює умови для розвитку. Цифрове середовище в тандемі з open banking надає широкі можливості для прийняття успішних фінансових рішень на основі даних, удосконалення оцінки ризиків, забезпечення безперебійних платежів, поліпшення рівня задоволеності клієнтів і їх утримання.

ВИСНОВКИ

Концепція «відкритого банку» (Open Banking) являє собою підхід до розвитку банківських сервісів, при якому використовуються програмні інтерфейси (Application Programming Interface), через які банк має можливість обмінюватися даними з іншими банками, зі своїми партнерами, різними постачальниками товарів і послуг, тобто зі сторонніми компаніями (Third Party Providers). Перевагою даної організації банківської діяльності є можливість модернізувати традиційні процеси і конкурувати з фінтех-компаніями, які прагнуть перейняти їх функціонал.

В основі концепції «відкритого банку» лежать Open Data і Open API. Open Data являє собою принципи відкритого доступу до даних, таким як курси валют, списки банкоматів. API є програмним інтерфейсом, який дозволяє одній комп'ютерній програмі взаємодіяти з іншою. У свою чергу, Open API – загальнодоступний набір програмних інструментів, які забезпечують взаємодію між додатками. Завдяки відкритим інтерфейсам розробники сторонніх компаній можуть отримати доступ до функціоналу і змісту певного ресурсу і використовувати його, наприклад, для часткової інтеграції або створення власних додатків.

Основною ідеєю відкритого банку вважається максимальне задоволення потреб клієнтів, для яких пропонується великий вибір послуг на одній платформі в зручному дистанційному форматі. Завдяки даному сервісу робота банків стає персоналізованою і затребуваною клієнтами. Банк знайомиться з уподобаннями та інтересами потенційних споживачів його послуг і згідно з отриманою інформації пропонує оптимальний варіант, доступ до якого може бути отриманий швидко і зрозуміло без відвідування відділення банку і без необхідності очікування в черзі.

Виділяють два шляхи використання «відкритого банку». Першим є використання цієї концепції в якості платформи (banking-as-a-platform), а другим – в якості сервісу, способу надання послуг (banking-as-a-service).

Відповідно до першого підходу банк об’єднує пропозицію класичних банківських послуг з послугами, що надаються партнерськими компаніями, тобто з’являється більше перехресних і додаткових продажів. Дана опція спрямована на прискорення процесів звірки платежів і надходжень, підвищення ефективності здійснюваних клієнтами операцій і зростання значення клієнтоорієнтованості. Другий підхід зручний банкам для розширення каналів просування своїх товарів і послуг з використанням ресурсів партнерських компаній.

Завдяки встановленим єдиним правилам взаємодії між учасниками, технологія дозволить банкам і фінтех-компаніям проводити безпечний обмін клієнтськими даними після отримання їх згоди на це і підбирати для них найбільш підходящі пропозиції, представлені на ринку, беручи до уваги персональні запити кожного клієнта.

Клієнт зацікавлений в тому, щоб використовувати один універсальний додаток, за допомогою якого він зможе управляти всіма своїми фінансами, що знаходяться на різних рахунках, оплачувати покупки онлайн через додатки партнерських компаній.

Описувана технологія стрімко розвивається в усьому світі, про що свідчать дослідження, проведені в різних країнах. Так, наприклад, згідно з The Digital Banker близько 90% банкірів вважають, що відкритий банк збільшить зростання прибутку, одержуваного від продажу банківських продуктів до 10%.

Концепція «відкритого банку» покликана підвищити рівень конкуренції на ринку фінансових послуг, тим самим покращуючи їх якість і умови надання. Дана технологія є виграшною як для фінансових інститутів, так і для клієнтів, спрощуючи і діджіталізіруючи рутинні процеси, необхідні для здійснення тих або інших операцій.

Варто зауважити, що для повсюдного використання даної концепції та отримання всіх переваг від функціонування в ній кожному учаснику екосистеми необхідно зайняти свою нішу, знайти своїх клієнтів. Однак

банкам для успішного продовження діяльності необхідно переглянути поточні стратегії і бути готовим до напруженої конкуренції з фінтех-компаніями, які, отримавши дані про клієнтів банків, зможуть запропонувати їм щось більш вигідне і вдосконалене. Існує думка, що в майбутньому клієнтами банків будуть не кінцеві користувачі і споживачі послуг, а інституційні клієнти, до яких і відносяться фінтех-компанії.

Незаперечним є той факт, що за умови співпраці з фінтехом, банки зможуть модернізувати свої процеси, залучити нових клієнтів і зацікавити вже наявних.

Таким чином, завдяки відкритому банкінгу нові учасники ринку внесуть зміни в звичну роботу індустрії фінансових послуг, зможуть запропонувати більш вигідні та персоналізовані послуги. Змінений склад конкурентів створить проблеми для класичних банків і змусить їх продовжувати впроваджувати інновації, щоб утримувати і залучати клієнтів. Споживачі фінансових послуг, в свою чергу, залишаться у виграші, вибираючи краще і більш вигідну пропозицію з великого спектру фінансових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банки та фінтех-компанії: сила – в єдності. Громадська організація «Центр економічних досліджень та прогнозування «Фінансовий Пульс». URL: http://finpuls.com/upload/docs/news/bank (дата звернення 19.10.2023).

2. Банки та фінтех: від конкуренції до кооперації. UAZMI. URL: https://uazmi.org/news/post/fDgch6Uf9taagk3F8tH1r4 (дата звернення 18.10.2023).

3. Беззаперечні тренди карткового ринку у 2020 році – розрахунки в Інтернеті та безконтактні платежі. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/bezzaperechni-trendikartkovogo-rinku-u-2020-rotsi--rozrahunki-v-interneti-ta-bezkontaktni-plateji (дата звернення 20.10.2023).

4. Білявський В. М. Розробка клієнтоорієнтованої стратегії обслуговування споживачів підприємства. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2015. Вип. 49. С. 41-44.

5. Власенко В. Фінтехи наступають, банки тікають: чи є у них спільне майбутнє в Україні. Mind. URL: https://mind.ua/publications/20199801-fintehi-nastupayut-banki-tikayut-chi-e-unih-spilne-majbutne-v-ukrayini (дата звернення 15.10.2023).

6. Вовчак О. Д. Вплив фінансових технологій на забезпечення конкурентоспроможності банку. *Вісник Університету банківської справи*. 2020. № 1. С. 86-91.

7. Воробйов В. Фінтех змінить уявлення про ринок фінансових послуг у майбутньому. URL: https://yur-gazeta.com/interview/finteh-zminit-uyavlennya-pro-rinokfinansovih-poslug-u-maybutnomu.html (дата звернення 18.10.2023).

8. В'язовий С. М., Пасічник І. В. Розвиток FinTech-індустрії в Україні та її ризики для банківської діяльності. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 21. С. 480-484. URL:

http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/handle/123456789/2429 (дата звернення 19.10.2023).

9. Гайдай І. Ю. Зарубіжний досвід упровадження Інтернет-банкінгу та перспективи його використання в Україні. URL: http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/24438/3.pdf (дата звернення 19.10.2023).

10. Гладких Д. М. Ризики та можливості банківської системи України в умовах розвитку інформаційної економіки. Національний інститут стратегічних досліджень. *Аналітична записка. Сер. Економіка*. 2019. № 4. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-09/ANALIT%20GLADKYH%20ECONOMICS%20%23%204%202019_0.pdf (дата звернення 19.10.2023).

11. Голуб Г. Г., Сідельник О. П. Ритейл у банківському секторі України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 2 (130). С. 53-56. URL: http://ird.gov.ua/sep/doi/sep2018.02.056_u.php (дата звернення 19.10.2023).

12. Діденко С. Цифровізоване майбутнє: розвиток глобального та українського фінтех-ринку. URL: https://ua.news/ua/tsyfrovyzovannoe-budushhee-razvytye-globalnogo-yukraynskogo-fynteh-rynka/ (дата звернення 16.10.2023).

13. Дзюблюк О. В. Інноваційні вектори розвитку банківської системи. *Світ фінансів*. 2019. № 3 (60). С. 8-25.

14. Довгань Ж. М. Розвиток банківських екосистем: ризики і перспективи. *Інноваційна економіка*. 2019. № 5-6. С. 158-164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2019_5-6_23 (дата звернення 15.10.2023).

15. Звіт «Фінтех в Украні». Проект USAID «Трансформація фінансового сектору». URL: https://data.unit.city/fintech/fgt34 URL: https://data.unit.city/fi ntech/fgt34- ko67mok/fintech_in_Ukraine_2018_ua.pdf (дата звернення 18.10.2023).

16. Кльоба Л. Г. Цифровізація – інноваційний напрям розвитку банків. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6741 (дата звернення 19.10.2023).

17. Кльоба Л. Г. Фінтех – нові можливості для банків України. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Фінансово-кредитна система: вектори розвитку». м. Ужгород, Ужгородський національний університет, 26 квітня 2018 р., С. 51-54.

18. Коваленко В. В. Розвиток fintech: загрози та перспективи для банків України. *Приазовський економічний вісник*. 2018. Вип. 4(09) 2018. С. 127-133.

19. Крухмаль О. В., Заєць О. С. Peer-to-peer кредитування в Україні: перспективи розвитку та виклики для банків. *Інтернаука*. 2017. № 2 (2). С. 93-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_2(2)__21 (дата звернення 19.10.2023).

20. Мазаракі А. А. Fintech у системі суспільних трансформацій. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 2. С. 5-16.

21. Миськів Г. Функціонування та розвиток кредитного ринку України: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2015. 360 с.

22. Міндрова З. М. Проблеми та перспективи розвитку дистанційного банкінгу в Україні. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/lglpdp/29/287_Mindrowa_LG_29.pdf (дата звернення 19.10.2023).

23. Національний банк та IFC за підтримки Швейцарської Конфедерації та Великої Британії спільно працюватимуть над підвищенням фінансової інклюзії в Україні. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ta-ifc-za-pidtrimki-shveytsarskoyi-konfederatsiyi-ta-velikoyibritaniyi-spilno-pratsyuvatimut-nad-pidvischennyam-finansovoyi-inklyuziyi-v-ukrayini (дата звернення 19.10.2023).

24. Огляд фінтеху: Гроші у ритмі техно. Business.ua. URL: https://business.ua/special/75-finansovij-oskar-2018/4872-ohliadfintekhu-hroshi-u-rytmi-tekhno (дата звернення 19.10.2023).

25. Омельчук Н. Що чекає український фінтех в 2020: думки експертів ринку. PaySpace. URL: https://psm7.com/fintech/chtozhdet-fintex-v-ukraine-v-2020-mneniya-ekspertov-rynka.html (дата звернення 19.10.2023).

26. Основні показники діяльності банків України. Національний банк України: веб-сайт. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798 (дата звернення 19.10.2023).

27. Основні показники діяльності банків України. URL: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/index.htm (дата звернення 19.10.2023).

28. Офіційний сайт TechTarget. URL: https://searchapparchitecture.techtarget.com/definition/open-API-public-API/

29. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://www.bank.gov.ua (дата звернення 19.10.2023).

30. Офіційний сайт Європейського Центрального банку. URL: http://www.ecb.europa.eu/mopo/intro/transmission (дата звернення 20.08.2021)

31. Паперник С. М. Що таке фінтех. URL: https://nv.ua/ukr/biz/experts/shcho-take-finteh-2445080.html (дата звернення 18.10.2023).

32. Петрівський О. О. Перспективи розвитку пірингового кредитування в Україні. *Інфраструктура ринку.* 2017. Вип. 7. С. 316-321. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/7_2017_ukr/55.pdf (дата звернення 19.10.2023).

33. Подольчак Н. Ю. Можливості розвитку публічних механізмів FinTech. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 2(25). С. 126-130.

34. Результати ліцензування та реєстрації фінансових установ Національним банком у липні 2020 р. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/rezultati-litsenzuvannya-ta-reyestratsiyifinansovih-ustanov-natsionalnim-bankom-u-lipni (дата звернення 16.10.2023).

35. Романчукевич М. Й. Клієнтоорієнтованість як інструмент формування конкурентних переваг компанії. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. Вип. 21. С. 165-173.

36. Савченко Т. Г. Поточні тренди розвитку фінансових технологій. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2019. № 3. С. 7-15.

37. Стойко О. Я. Становлення та розвиток необанків в Україні. Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 25-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту, 10-11 жовт. 2019 р. Житомир: ЖНАЕУ, 2019. С. 244-252.

38. Стратегія фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf (дата звернення 18.10.2023).

39. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025 (дата звернення 19.10.2023).

40. Файдула М. Дистанційне обслуговування клієнтів банків та його розвиток в Україні. Банківська система України: стабілізація та драйвери зростання: матеріали Всеукр. наук. Інтернет-конф. Тернопіль: Вектор, 2017. С. 194-196

41. Фінтех прилаштовується до банків. FinClub. URL: https://finclub.net/ua/analytics/fintekh-prylashtovuietsia-dobankiv.htm (дата звернення 19.10.2023).

42. Халіна В.Ю. Клієнтоорієнтованість як нова парадигма ведення бізнесу. *Економіка та держава*. 2018. № 9. С. 75-78.

43. Холодна Ю. Є., Рац О. М. Банківська система: навчальний посібник. Харків, 2013. 315с.

44. Шевченко О. М., Рудич Л. В. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8053 (дата звернення 19.10.2023).

45. Що таке Фінтех-кредитування та в чому його переваги? URL: https://ckp.in.ua/business/20356 (дата звернення 19.10.2023).

46. Яценко М. С., Бондаренко А. О. Актуальні питання розвитку сектору фінансових послуг із застосуванням сучасних фінансових технологій. *Держава та регіони. Сер. : Економіка та підприємництво*. 2019. № 2. С. 25-30.

47. Building the Open API Economy. URL: https://www.ibm.com/blogs/cloud-archive/2016/05/building-for-open-api-economy/ (дата звернення 19.10.2023).

48. The State of Open Banking in 2020. The Digital Banker. URL: https://digitalbankeronline.com/featured/the-state-of-open-banking-in-2020/ (дата звернення 19.10.2023).